

1980-09-15

Tomas Ohlin, Informationsteknologiutredningen, utbildnings-
departementet

TELEKONFERENSER OCH TELEDATA

Ordet telekonferens kan ha två betydelser. Man kan avse dels ett "telefonsammanträde" med fler än två vanliga telefoner ihopkoplade, dels en personlig kommunikation över telenätet med hjälp av dataterminaler. Det är den senare användningen som är aktuell i detta sammanhang.

Med en datorstödd telekonferens gör sig deltagarna oberoende av både tid och rum, på samma sätt som telefonen gjorde oss oberoende av avståndet mellan de båda talande - rummet. Datorn lagrar personliga meddelanden, som sedan kan beställas fram efter behov. Trots att metoden bygger på en synnerligen enkel teknik används telekonferenser mycket lite inom t ex samhällsplaneringen. Det finns tydligen här en stor tröghet mot att ta nya hjälpmedel i bruk. - Ett nytt byggmaterial som kanske kan spara några tiotal procent i materialkostnad i delar av en konstruktion prövas omgående. Men ett nytt sätt att planera, att sända information mellan människor som deltar i en konstruktionsprocess, möts av misstänksamhet. En konservatism råder tydligen här.

Flera försöksprojekt

Vid mitten av 1970-talet var jag verksam inom STU och medverkade till att starta ett flertal projekt för att pröva telefonkonferensteknik i olika användningsmiljöer. Utgångspunkten för dessa var ett samarbete mellan ERU (Expertgruppen för regional utredningsverksamhet) och STU, där man ville pröva om nya former av telekommunikation allmänt kunde främja en regional samhällsutveckling och alltså bryta den centralistiska utvecklingen av många samhällstjänster. Med bl a telekonferensteknik prövade man i övre Norrland distribuerad utbildning, distribuerad medicinsk information, distribuerad information till småföretag m m.

Man ville med en teknisk infallsvinkel pröva nya kontaktsystem i relevanta sociala miljöer. På kort sikt blev resultatet inte särskilt lysande. Väsentligen blev dessa s k TERESE-projekts resultat en kunskaphöjning i landet.

Intresset för liknande teknik mognade emellertid på andra håll. Som exempel kan nämnas telekonferenssystemet KOM som utvecklats vid FOA. Detta system, som för närvarande används framgångsrikt på flera områden, bygger delvis på TERESE-projektens erfarenheter.

Väsentligt för framgång med sådana kommunikationsprojekt är att det finns en mogen vilja, ett intresse, hos användarna. Saknas detta, då uteblir framgången.

Telekonferenser kan ses som en del av teledata-begreppet. Med teledata vidgar man telekonfererandet till att arbeta mer direkt med databaslagrade uppgifter. Här kan man på ett enkelt sätt sprida stora mängder information till såväl allmänhet som experter.

Inom Informationsteknologiutredningen, där jag är sekreterare, analyserar vi hur bl a teledata ska kunna komma till allmän användning, vilka rättsliga regler, finansiella former och vilken organisation m m som ska gälla. I vårt delbetänkande "Nya Vyer - datorer och nya massmedier, hot eller löfte?" (SOU 1979:69) tar vi upp olika tillämpningsområden och diskuterar vilka allmänna effekter denna typ av teknik kan få. Här kommer då också telekonferenser in. Elektronisk post kallas det ibland. I vilken utsträckning ska vi ha det allmänt i vårt land? Hur ska det i så fall organiseras? Vad säger postverket och, framför allt, vad har det expansiva televerket för planer?

Intressekonflikter

Flera konflikter finns här. Vår radiolag ger monopol på "masskommunikation på tråd" åt Sveriges Riksradio. Vår datalag önskar att Datainspektionen ska reglera snart sagt varje personligt budskap som förmedlas med datatekniskt hjälpmedel. Sådana lagar måste modifieras när datoriserade informationshjälpmedel blir allmänt tillgängliga, blir naturliga redskap på arbetsplatsen, träder in i hemmen m m.

En annan knepig fråga i samband med telekonferenser är om vi ska tillåta kommersiella intressenter att fritt sprida sina budskap där. "Reklam i teledata" skulle kunna få effekter på pressens ekonomi, och på frågorna kring reklam-TV, har det hävdats. Å andra sidan har vi en yttrandefrihet som kräver klara motiv för ingrepp och förbud. Här råder en skarp konfliktsituation för vissa intressenter.

För närvarande har vi etableringsfrihet för nya datatjänster. Här kan ny sysselsättning skapas. Vilka blir effekterna för existerande institutioner, t ex pressens behov av presstöd, om nya medier expanderar? Bör därvid televerkets ansvarsområde begränsas? Utomlands är dessa frågor mycket aktuella. I England har man t ex nyligen spjälkat upp Post Office för att renodla ansvaret för nya informationstjänster. Tankarna är relevanta även för oss.

Nya informationstjänster har alltså börjat väcka stort intresse vid det här laget. Det är inte längre fråga om småprojekt i forskningsrådsmiljö.

Avslutningsvis vill jag nämna att vår utredning tillsammans med Nämnden för samhällsinformation startat ett projekt för att analysera hur samhällsinformation kan spridas med ny telekommunikation. Man kan nog våga säga att telekonferenser och annan form av telekommunikation vid det här laget verkligen borde tas på allvar. Skrivkonsten har berikats med ett nytt skrivdon som skapar direktkontakt. Ska vi underlåta att ta det i bruk?

Referat

Centrala organ med planeringsansvar ställs inför fler och fler komplexa problem. Mångas kunnande och analyser om tvärvetenskapliga eller tvärsektoriella problem måste inhämtas, tolkas, övervägas och syntetiseras för att minska osäkerheten vid beslut som ofta har stora och långtidsverkande effekter.

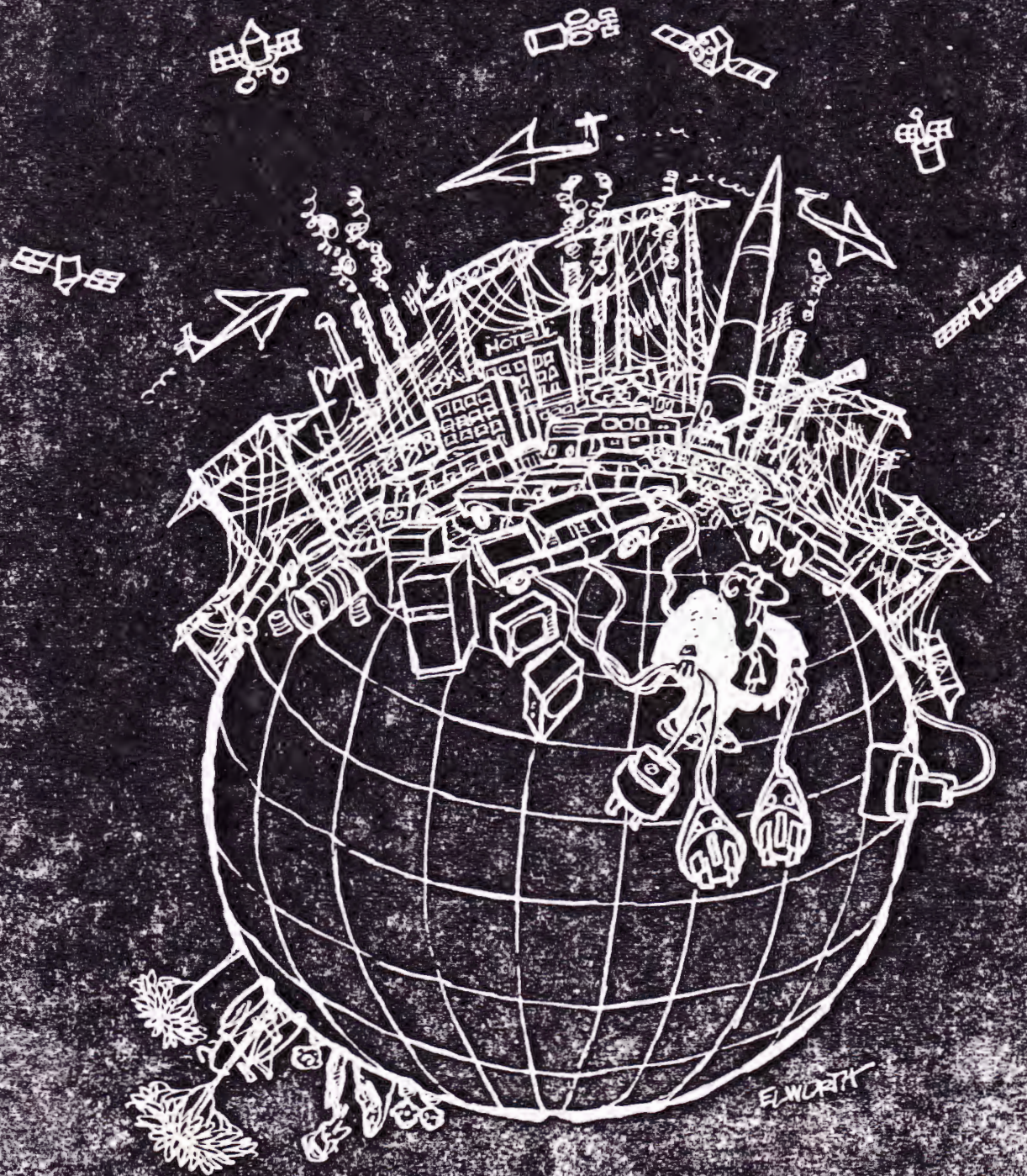
Idag är det fullt möjligt att söka kunskap registrerad i databaser - dokumenterad i böcker, rapporter, artiklar m m - via ett helt internationaliserat nätverk för litteratursökning. Däremot är aktuell ej registrerad kunskap fortfarande svåråtkomlig. Mer avancerade metoder behövs för att kunna etablera kontakt och upprätthålla kommunikation med planerare, forskare och andra bärare av sådan kunskap.

I september 1980 anordnade Statens institut för byggnadsforskning i samarbete med Statens planverk ett endagsseminarium om framtida nya kontaktformer i samhällsplaneringen. Syftet med seminariet var att undersöka användningsmöjligheter för ett "datorstött telekonferenssystem" som hjälpmedel för levande information och erfarenhetsutbyte. Utmärkande för ett datorstött telekonferenssystem, till skillnad från ett datorbaserat litteratursökningssystem, är att den kunskap som överförs finns hos människor och förmedlas av en dator istället för att vara lagrad enbart i ett datorminne.

Meddelandet är en genomgång av problemområdet med hjälp av kompilerade och redigerade seminarieanföranden och efterföljande diskussion.

meddelande M80:20

STATENS INSTITUT FÖR BYGGNADSFORSKNING

NYA KONTAKTFORMER INOM SAMHÄLLSPLANERINGEN

Uppsatser om datorstödda telekonferenssystem
sammansatta av Tibor Hottovy